

aard zijn wezensverwant. De zedelijke reinheid, de drang naar waarheid, vrijheid en trouw hebben de Germaansche volken voor het Christendom geprepareerd. „Ja, men kan zeggen dat eerst zóó de diepte, reinheid en hoogte van het Christendom ons duidelijk wordt, hoe meer wij het met de oorspronkelijke begrippen van den Noordschen voortijd leeren vergelijken”. (Andersen, a.w. pg. 86).

Dit zuivere Christendom, beleeft volgens Duitschen aard, is het Duitsch-Christendom. Om dit Duitsch-Christendom te grondvesten zijn er ingrijpende hervormingen noodig: Uitbanning van alle Joodsche bestanddeelen, in het bijzonder van „de Paulinische theorie van de rechtvaardigmaking zooals zij voornamelijk in den brief aan de Romeinen wordt voorgestaan”. Uitgebannen dient verder de leer van den veroordeelden God, van het zoenoffer van Christus, de „aartsjoodsche” leer van de erfzonde, dat „afschuwelijke uitvindsel van den verdorven Aziatischen geest”. (Andersen, a.w. pg. 106). En zoo is er nog meer!

De lezer zal in de bovengenoemde theorieën veel bemerkt hebben wat allesbehalve nieuw is, doch reeds door verschillende bestrijders en verwerpers van het O. T. in verschillende tijden naar voren is gebracht.

Op enkele bijzondere overeenstemmingen zij nog eens de aandacht gevestigd.

Dat Jezus een Arijër was, althans geen Jood, beweerde ook Delitzsch en wij kunnen wel zeggen dat bijna alle anti-semieten, die toch nog het Christendom willen vasthouden, alle mogelijke moeite doen om te bewijzen, dat onze Heiland toch maar geen Jood was. Israëls God is een toornig God en partijdig en den Joden slechts gunstig gezind! Thomas Morgan, de bestrijder van het O. T. uit de 18e eeuw, beweerde bijna woordelijk hetzelfde. De theorie over het Joden-Christendom vinden wij bij Marcion, Morgan en von Harnack. Alleen Paulus blijft door hen heel wat meer gewaardeerd te worden dan door de „Deutschkirche”. De beschouwing, alsof Luthers optreden een stap was in de richting van de verwerping van het O. Testament, vindt men ook bij von Harnack. En ook deze is van meening, dat de Calvinistische Kerken de voornaamste schuld treft voor het behouden van het O. T. Dat von Harnacks „Marcion” den leiders van de Deutschkirche zooal niet tot gids gediend, maar hen dan toch in ieder geval beïnvloed heeft, is meer dan waarschijnlijk.

In de tweede plaats vraagt onze aandacht het werk van den bekenden Nationaal-Socialist Alfred Rosenberg: Der Mythos des 20. Jahrhunderts (29-30. Auflage, München 1934), dat, zooals bekend is, beschouwd kan worden als een poging om het Deutsche Nationaal-Socialisme van een wijsgeerigen grondslag te voorzien. Ook voor Rosenberg is het O. T. slechts de litteratuur van een Semitisch volk, dat in godsdienstig opzicht zeer laag staat, zoodat we in het heele z.g. O. T. niet eens het onsterfelijkheidsgeloof vinden. De in het O. T. gepredikte God is de nationale God van dat volk, Jahwe, dien het zich zelf maakte. Het karakter van de Israëlieten en Joden is in één woord samen te vatten: het zijn parasieten. Zij teren op de volkskracht van andere naties totdat zij deze vernietigd hebben. Maar ook deze parasieten hebben hun dogma, hun mythe. Zooals de waanzinnige meent dat hij keizer is, zoo meenen de Joden dat zij een uitverkoren volk zijn en hun de wereldheerschappij toegezegd is. (pg. 461 vlg.).

Reeds spoedig na Christus' dood is het Christendom, vooral door toedoen van den Pharisaeër Paulus, die doelbewust de Joodsche zaak voorstond, „verbasterd, verorientiseerd en verjoodscht”. Marcion was degene, die optrad tegen deze verjoodsching en de Semitische godsvoorstelling. (pg. 75 vgl.).

Ook het Protestantisme is er niet in geslaagd zich uit dezen band te bevrijden. De groote zonde van het Protestantisme was om het z.g. O. T. tot een volksboek gemaakt te hebben. (pg. 218) en Luther legde in Worms de hand tegelijk op het N. T. en op het O. T., en „daarmee was de verjoodsching en verstarring van ons leven een nieuwe schrede voorwaarts gedreven.” (pg. 129).

Aan het slot van zijn boek geeft Rosenberg aan in welken geest religie en kerk hervormd moeten worden. In de eerste plaats moet het z.g. O. T. afgeschaft worden als godsdienstig boek, opdat de poging mislukke, „ons geestelijk tot Joden te maken” (pg. 603). Maar eveneens moeten uit het N. T. verschillende gedeelten geschrapt worden. Welke gedeelten hij bedoelt is ons nu wel duidelijk. Er moet een vijfde evangelie gemaakt worden, natuurlijk niet door een synode, maar het moet het scheppende werk zijn van één man. Van Jezus' persoonlijkheid moet een bepaalde zijde belicht worden; Hij moet zijn „de zelfbewuste Heer in den besten en hoogsten zin des woords. Zijn leven is het, dat voor Germaansche menschen beteekenis heeft, niet zijn kommervol sterven”. Hij moet zijn de geweldige prediker en de toornende in den tempel, de man die meesleepte en dien allen volgden, niet het offerlam van de Joodsche profetie. Kan dit Jezusbeeld niet naar voren treden, dan zijn ook de Evangelien gestorven (pg. 604). Het evangelie van Marcus bevat waarschijnlijk de eigen-

lijke kern van Jezus' leer, de boodschap van het kindschap Gods tegen de semitische leer van den knecht Gods. Marcus weet ook nog niets van Jezus als den vervuller van de Joodsche Messiasgedachte, waarmee ons Mattheus en Paulus opgescheept hebben. Den booze niet te wederstaan, de linkerwang voor te houden, als men op de rechter geslagen wordt, zijn Semitische toespitsingen, welke in Marcus niet te vinden zijn. „Jezus gansche leven was een vurig zich verzetten. Daarvoor moest hij sterven”. (pg. 607). (Zie ook: Ds P. Prins, Een nieuw „Dogma”. Geref. Theol. Tijdschrift 34 jg. no. 7 en 35 jg. no. 1).

Dat Rosenberg in zijn beschouwingen over de religie, behalve door zijn felle Jodenhaat ook door de theorieën van menschen als Delitzsch en von Harnack, beïnvloed is geweest, lijkt mij zeer waarschijnlijk. Op gezag o.a. van Delitzsch gelooft hij dat Jezus niet van Joodsche origine was. (pag. 76).

Zijn opvatting dat het Evangelie van Markus de kern bevat van Jezus' leer en leven doet Marcionitisch aan. Immers ook Marcion nam één Evangelie aan als bron van waarheid. Hoe het ook zij: Rosenbergs godsdienstige theorieën zijn niet nieuw, zij zijn slechts een herleving van het oude Marcionitisme, dat zich heeft aangepast bij de tijdsomstandigheden.

En ook van Rosenberg geldt wat Prof. Behm uit Göttingen schreef met betrekking tot den strijd tegen het O. T. (Altes Testament und Deutsches Christentum 1927) „Onbewust teert ook de hedendaagsche oppositie tegen het O. T. op het Marcionitisch geestesgoed”.

Harderwijk.

Dr G. J. D. AALDERS.

MUZIKALE KRONIEK

„Die Heilige Stadt” van Walther Böhm door „Halleluja” te Rotterdam.

I.

Een dubbele aanleiding was er, om op de uitvoering van dit oratorium in deze rubriek terug te komen: 1) de herdenking van het vijftigjarig bestaan van deze Christelijke Zangvereniging; 2) het feit dat we hier te doen hadden met een eerste uitvoering in Nederland van een werk waarvoor krachtens het karakter aandacht gevestigd mocht worden in onzen kring.

Ik voor mij vind het een gelukkig teken, dat deze „aanleidingen” samengewerkt hebben in de feestuitvoering, die „Halleluja” gaf op 18 October 11. in de Doelenzaal te Rotterdam.

Een jaar geleden ongeveer besprak ik in deze kroniek een uitvoering door de Chr. Oratoriumvereniging te Rotterdam-Zuid van Bachs „Magnificat”, en daarbij wees ik speciaal op de groote verantwoordelijkheid die rust op zoo'n vereniging ten opzichte van het geheele Rotterdamsche muziekleven, — al beperkt haar onmiddellijke werksfeer zich tot een tamelijk scherp afgebakend deel der stad.

In 't bijzonder vestigde ik de aandacht er op, dat de tweede stad des Rijks ernstig haar best doet, een zekeren achterstand op muzikaal gebied in te halen, en dat de innerlijke groei van het Philharmonisch Orkest onder de energieke en frissche leiding van Eduard Flipse daartoe een goede kans biedt.

„Men zie dus goed toe, wat men doet, en doe dat goed”, — zoo schreef ik. „Een Christelijke vereniging die knoeit, brengt schade toe aan de naaste omgeving, ooch doet ook nadeel aan den naam van het Christelijk muziekleven in 't algemeen. Daartegenover staat dat verhooging van het plaatselijk muziekpeil door welverzorgde concerten ver buiten het eigen stadsdeel invloed heeft. Zoowel het spreekwoord van den eenen rotten appel als van de voorbeelden, die trekken, is hier toepasselijk. Laten we ons maar hoe langer hoe meer bewust worden van de taak die we, omdat we Christenen zijn, hebben te vervullen in de kunst... als God ons de middelen daarvoor geschonken heeft.”

Een zeer belangstellend muziekvriend, wien het zingend Christelijk Rotterdam zeer ter harte gaat, meende, dat ik in mijn aansporing om een gezond verantwoordelijkheidsgevoel aan te kweeken, teveel geringachting aan den dag legde voor hetgeen met name door hem genoemde zangverenigingen, n.l. „Halleluja” en „Rotte's Chr. Gemengd Koor” respectievelijk sedert 1884 en 1923 gepresteerd hadden, en liet mij dit — gelukkig — in een geargumenteerd schrijven weten. Gelukkig, — want nu kon ik de gelegenheid benutten om uitvoerig uiteen te zetten, dat het mij niet begonnen was om afbraak van het moeizaam in lange jaren gebouwde; dat ik geenszins van plan was om het werk van dirigenten als Tobé en De Wolf met dat van hun koren te veronachtzamen, en dat hier meer dan enkel Rotterdamsche muzikale belangen in 't spel waren.

Een vergissing was het, om een zekere gering-

schatting van mijn kant af te leiden uit het feit, dat bovengenoemde verenigingen niet in de Muziek-kroniek van „De Reformatie” ter sprake waren gebracht. Laat ik het nog maar eens duidelijk zeggen: de beoordeelingen en besprekingen in ons blad dragen een totaal ander karakter dan de gebruikelijke dagbladrecensies. Het heeft voor de lezers geen zin, elke week een soort film afgedraaid te zien van repertoirestukken onzer zang- en muziekverenigingen van Eems tot Schelde, plus een woordje over de wijze waarop het zooveelste concert van de zooveelste vereniging gelukte of mislukte. De lezers die geregeld deze rubriek gevolgd hebben, merken zeker wel op, dat gewoonlijk slechts die muziekgebeurtenissen ter sprake werden gebracht, die gereede aanleiding gaven om bepaalde dingen onder de aandacht te brengen van algemeen belang voor het Christelijk muziekleven. Verenigingen die een uitnodiging zenden voor ieder concert, dat ze geven, vinden hun uitvoeringen vaak, doch niet altijd besproken. Soms schijnt het, alsof de besturen van het bestaan van „De Reformatie” nauwelijks afweten. In gevallen, waarin het voor het algemeen muziekleven wenschelijk voorkomt, wordt namens de Redactie de aandacht gevestigd op de mogelijkheid van bespreking op anderen voet dan gewoonlijk in een dagbladrecensie gebeurt, en tot nu toe werden we zonder uitzondering dan in de gelegenheid gesteld zoo'n concert als genoodigde bij te wonen.

Men verwachtte in dit blad geen overzicht van programma's, in een seizoen afgewerkt, en men zie de besprekingen vooral als aanleiding tot onder de aandacht brengen van hetgeen veel grooter kring raakt dan plaats en tijd van uitvoering.

En daarom was er alle reden om op „Halleluja” nu de aandacht te vestigen, nu ze ter gelegenheid van haar 50-jarig jubileum met een in Nederland nog nooit ten gehore gebracht oratorium uitkwam.

Wegens de hoog noodige afwisseling die er in de programma's gebracht moet worden, is 't zaak om bij zoo'n daad van een Christelijke zangvereniging op haar 50sten verjaardag een streepje aan den balk te schrijven.

In 't algemeen zitten we met ons muziekrepertoire, ook voor oratoriumverenigingen, zoo vast als een muur. Dat is geen critiek op speciaal Rotterdamsche koren, maar geldt, gemiddeld, voor het heele land.

Onze koren zingen een traditioneel programma af, want het publiek wil het hooren; anders komt er niet genoeg geld in kas. Vooral in crisistijd moet daarmee ernstig rekening gehouden worden. En dan moeten we wel langs het traditionele lijntje blijven loopen.

Dan is er soms geen eens gelegenheid om verbetering te brengen in de uitvoering van werken die reeds op het repertoire staan, zooals b.v. de K. C. O. V. te Amsterdam ondervond, die naar aanleiding van haar in Maart van dit jaar te geven vertolking van Handels „Messiah” (uitgesteld tot 27 April) in haar maandblad van Januari 1934 schreef: „Ook is overwegen dit werk thans in het Engelsch uit te voeren. Dat zou echter beteekenen dat wij, willen we dat goed doen, nieuwe muzikpartijen moeten aanschaffen, wat, gezien de huidige omstandigheden op financieel gebied, niet raadzaam werd geacht. We gebruiken dus den Duitschen tekst.”

En dan worden redacteuren van verenigingsorganen daar wel eens zoo kriebelig door, dat ze onredelijk en hatelijk schijnen. Zooals die meneer in datzelfde maandblad waaruit ik boven citeerde, die zijn leden aldus opmonterde: „Wij spreken dus af dat men niet meer moppert, niet meer klaagt, maar trouw medewerkt. Niet zegt: „O, zingen we dat, dan doe ik niet mee. Ook niet zinkt over wel in het Engelsch maar niet in het Duitsch! Laat dat maar aan de pers over.”

't Is natuurlijk een heel ding te constateeren, dat de leden voor een uitvoering van een zelfde werk 180 kaarten minder verkochten dan de vorige maal, maar men moet toch wel een beetje uit het lood geslagen zijn, om in een artikelje „De Pers” (zelfde nummer als boven) zijn ongenoegen te lichten in dezen generaliserenden zin: „Of de verslaggevers veel waarde hechten aan een invitatie meenen we te moeten betwijfelen” en dan met naam en toenaam enkele verslaggevers te noemen die men „kort na den aanvang van het derde deel verdwijnen zag”.

Het ging hier over een zooveelste uitvoering van het Kerstoratorium van Hubert Cuypers.

Dit is zeker niet de beste manier om verbetering te brengen in de praktijk der verslaggeverij, die — we geven dat onmiddellijk toe — in en buiten onze kringen scherpe en degelijke critiek vaak rechtvaardigen zou.

Het gaat hier niet om een verdediging van de verslaggevers, in bovenstaand artikel genoemd door den in z'n wijk geschoten schrijver (misschien dezelfde van de „zanikende” pers?). De heeren zijn mans genoeg om zichzelf te verdedigen als dat noodig mocht zijn.

Ook sta ik er persoonlijk rustig buiten. De Amsterdamsche K. C. O. V. kan voldoende weten, dat ik haar invitatie op prijs stel, zelfs al kan ik niet al haar uitvoeringen bijwonen of bespreken. Bovendien had ik, om welke reden is me onbekend, juist

voor deze rium geel vangen.

Van het met de v dagbladpe in orde is, schreven ' bovengedi linge wa critiek te

Voor al antwoorde belang vo als van re

Meer d roesten e

Vijftig lijk geziel

eigen te t

Een be hoorlijk z

heerscht d

is dat dezi nam.

Resulta ook door

indien be

hare wijz

Maar a En daarn

We moe den, en l

kringetje

Hier lig Christelij

Die uit groote m

oogenblik

alsnog of

hoe haar

practische

laak doen

Laten w

Muzikal

waren en

moeten v

Er moe

hetgeen e

baar is; e

rijke werk

een uitvoo

der muzik

demonstr

zinrijke o

En als e

daarvan, a

uit de doc

karakteris

Zoo hee

met het n

pers, op v

zeer doorc

maakt me

werk een

de ander

niet zoo h

(op z'n or

„goede m

de eens v

1) De cop

uit het feit, dat in de Muziek-sprake waren duidelijk zeggende in ons kerk dan de geheeft voor de film afgedraaid er zang- en muhelde, plus een zooveelste con-gelukte of mis-rubriek gevolgd dat gewoonlijk er sprake werling gaven om te brengen van istelijk muziek-odiging zenden rinden hun uitsproken. Soms het bestaan van n. In gevallen, izieklevende wen-Redactie de kheid van be-voonlijk in een toe werden we genheid gesteld wonen.

overzicht van rkt, en men zie ng tot onder de l groter kring ering.

op „Halleluja“ ter gelegenheid i in Nederland oratorium uit-

ng die er in de i, is 't zaak om angvereeniging eepje aan den

s muziekreper-n, zoo vast p speciaal Rot-middeld, voor

el programma t; anders komt crisistijd moet n worden. En itionele lijntje

nhheid om ver-g van werken zooals b.v. de ond, die naar t jaar te geven (uitgesteld tot Januari 1934) k thans in het ter betekenen ieuwe muziek-gezien de hui-l gebied, niet iken dus den

vereenigings-g door, dat ze als die menecr boven citeerde, ij spreken dus t meer klaagt, „O, zingen we et zanikt over het Duitsch! over.”

astateeren, dat en zelfde werk an de vorige beetje uit het lte „De Pers“ ingtonoegen te zin: „Of de aan een invi-elen“ en dan gevers te noe-van het derde

uitvoering van ers. om verbete-verslaggeverij, — in en bu-e critiek vaak

diging van de genoemd door er (misschien). De heeren edigen als dat

iten. De Am-de weten, dat al kan ik niet reken. Boven-nbekend, juist

voor deze vierde uitvoering van het Kerstoratorium geen invatatie voor „De Reformatie“ ontvangen.

Van belang is het echter, te signaleren, dat het met de verhouding tusschen de pers (speciaal de dagbladpers) en de uitvoerende verenigingen niet in orde is, en niet in orde komt, als er zoo over geschreven wordt, op zoo'n geïrriteerden toon, als in bovengeciteerde artikelen. Dan ontbreekt de onderlinge waardeering, die noodig is om wederzijds critiek te kunnen oefenen.

Voor al in dezen moeilijken tijd is gezond verantwoordelijkheidsgevoel van zoo'n buitengewoon belang voor de praktijk zoowel van uitvoerenden als van recensenten.

Meer dan ooit dreigt het gevaar, dat we vastroesten en niet meer loskomen.

Vijftig jaren hebben we benut om ons — landelijk gezien — een bepaald oratoriumrepertoire eigen te maken.

Een bepaald aantal nummers kunnen we behoorlijk zingen. De volgorde wordt veelszins beheerscht door de vraag of het lang genoeg geleden is dat dezelfde vereniging hetzelfde stuk in studie nam.

Resultaat is geweest, dat dezelfde nummers nu ook door het gehele land, van Noord tot Zuid, indien behoorlijk voorbereid, op zeer waardeerbare wijze uitgevoerd worden.

Maar als we niet meer doen, staan we stil. En daarmee gaan we achteruit.

We moeten het goede, dat we hebben, vasthouden, en toch tegelijkertijd uit het traditionele kringetje weg.

Hier ligt een algemeen-muzikale, maar ook een Christelijke, en Gereformeerde taak.

Die uitbreiding van het repertoire stelt voor groote moeilijkheden, en nu zitten we er op het oogmerk mee, dat het bestaan van die taak voorsnag of niet gezien wordt, of dat men niet weet, hoe haar aan te pakken, of dat men vastloopt op praktische bezwaren, die de uitvoering van die taak doen mislukken.

Laten we niet te gauw tevreden zijn!

Muzikale actie mag niet louter bestaan in bewaren en beschaven van wat we hebben, maar we moeten vooruit!

Er moet komen een systematisch zoeken naar hetgeen er aan bestaande oratoria voor ons bruikbaar is; er moet komen een uitvoeren van belangrijke werken die met moeite opgediept worden, en een uitvoeren van minder belangrijke om den gang der muzikale historie als doorlopend proces te demonstreeren. Er moet komen een bewuste en zinrijke opvolging in de keuze der stukken.

En als er niet meer te vinden is, en zelfs afgezien daarvan, moet er komen nieuw werk, groeiend uit de doorwerking van eigen principe met eigen, karakteristieke stijl, enz. enz.

Zoo heeft men het in Amsterdam geprobeerd met het nieuwe Kerstoratorium van Hubert Cuyper, op woorden, geheel aan de Schrift ontleend, zeer doordacht tot een zinvol geheel gemaakt. Zelfs maakt men door jaarlijksche uitvoering van dit werk een nieuwe traditie. De een vindt ze gelukkig, de ander acht ze een mislukking. Dat doet eigenlijk niet zoo heel veel ter zake. Beter is een mislukking (op z'n ongunstigst uitgedrukt) met noodzakelijke „goede momenten“, dan dat we veilig bewarend, in de eens verkregen sleur doorgaan.

(Wordt vervolgd.)

JOH. LUIJKENAAR FRANCKEN.

Over de „preek“ van Prof. Dr Th. L. Haitjema.

We hebben reeds een en ander opgemerkt over de „veelbelovende“ tekstkeuze van de helaas geen enkele belofte inlossende „afscheidings-preek“, die Prof. Haitjema te Ulrum heeft gehouden. Vele gereformeerde organen spreken hun verbazing over zoo grove gedachtenfouten uit. We moeten ons in de overname beperking opleggen. Ds C. Veenhof heeft opgemerkt, dat de „tekst“... nergens in den bijbel staat, wijl de Statenvertaling onjuist is. Maar dat heb ik deze week voor een ander orgaan bewaard; volgende week hoop ik het hier door te geven¹⁾. Thans volg hier wat Ds J. v. d. Meulen schreef in „Schiedamsch Kbl.“:

Zou nu zulk wonderlijk geredeneer heusch aangezien worden als bediening des Woords? Zouden de menschen in Ulrum Zondag heusch gedacht hebben, dat ze het Woord des Heeren hoorden?

Ik kan mij dat niet voorstellen.

Bij eenig nadenken kunnen ze de preek dan ook toepassen op elke kerk na de reformatie onder Luther en Calvijn. De kerk onder Rome was in de dagen van Luther en Calvijn een volk, tergende zijn God. Luther handelde alsof God tot hem zeide: „Ik zal u tot een groot volk maken“. De Hervorming werd feit, de belofte ging in vervulling. Doch een schijnbare vervulling. Een schijnbaar recht. Luther en ook Calvijn hadden de Af Scheiding moeten afbid den. God zou verhoord hebben. Het volk, ondanks afval, was gebleven Gods volk. Het is dan ook maar schijnbaar recht, dat

Prof. Haitjema optreedt als president in een der kerken uit de Hervorming ontsproten!

De God des Verbonds laat Zijn volk als volk niet los. Gold dat in 1517 dan ook niet? Ja gold dat niet voor den Heere Jezus, Die optrad onder het oude Bondsvolk? Zijn gemeente scheidde de Heere Christus uit het oude Bondsvolk af, omdat het Hem, den Gezondene des Vaders, verwierp. Of liever, dat bonds-volk scheidde zich af van Hem, den Christus, den Zoon des levenden Gods. Heeft de Heere toen gezegd: Af Scheiding zal Ik afbid den? Of heeft Hij de scheiding niet voltrokken met dit woord: Ik zeg u, gij zijt Petrus en op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen. Heeft Hij niet de scheiding voltrokken door de daad van uitstorting van den Heiligen Geest?

Mozes en De Cock? Het wordt voorgesteld alsof die beiden in eenzelfde positie stonden, alsof de dienst, dien zij in het huis des Heeren hadden waar te nemen eenleel was. Voor ieder Schriftlezer is het zonder meer duidelijk, dat de plaats, die Mozes inneemt geheel eenig is. Hij is geen leeraar in Israël, die onderwijst uit het door profetenmond gesproken en niet profetenhand geschreven Woord (De Cock), hijzelf is profeet. De Cock leeraar, Mozes profeet. Mozes bringer van het Woord, dat de Zich openbarende God hem mededeelde, heel persoonlijk.

Onder de profeten neemt Mozes weer een geheel eenige plaats in. „Want van mond tot mond sprak God met hem en door aanzien en niet door duistere woorden; en de gelijkenis des Heeren aanschouwte hij.“ Dat niet alleen. Mozes is de Middelaar van het Oude Verbond. Als Middelaar wijkt, hij niet van het ongehoorzame, ontrouwe volk, waaraan God Zijn belofte heeft gegeven. Hij bidt voor hen, pleitend op de belofte.

Zoo wordt in hem gezien de schaduw van den Middelaar des Verbonds, Jezus Christus. De Getrouwe, Die van Zijn zondig volk zich niet laat scheiden. De bidder voor dat volk, waarvoor Hij zelf het offer der verzoening brengt. Wie kan in dit opzicht met Mozes vergeleken worden?

Bovendien had Mozes een bepaalde opdracht ontvangen. Israël brengen naar Kanaän. Dus had hij een conflict Israël-Mozes, Mozes zich te beroepen op zijn lastgever.

Toen het Woord Gods tegen de eerst verleende opdracht scheen in te gaan, had Mozes zich tot God te wenden om opheldering. Heere, zult Gij dan Uw Woord niet doen? Wordt de mij gegeven opdracht herzien? Hoe zit het dan met de belofte? De belofte van den Messias? Gij hebt die niet aan mij en mijn huis gegeven. Maar aan Juda. Zult Gij Juda vernietigen?

In hoe geheel andere positie stond De Cock. Mozes was niet alleen dienaar in Gods huis, maar ook koning in Jeschurun. Niemand kon hem bevelen geven. Hij had gezag te oefenen.

De Cock was dienaar in Gods huis en onderdaan van Neerlands koning. Die koning bracht hem in een positie: het woord des konings gehoorzaam of het Woord Gods gehoorzaam te zijn. Natuurlijk moest De Cock God meer gehoorzaam zijn dan de menschen.

Als ambtsdrager had hij in het huis des Heeren een taak gekregen. Hem was opgedragen een bepaalde dienst. Die moest hij uitvoeren. Menschen wilden daarin hem beletten. Wat moest hij doen? Zich tot Zijn Lastgever wenden. Komen tot Hem, die hem de opdracht verstrekte. Hooren wat Die wilde. De opdracht uitvoeren natuurlijk. Waken over het huis des Heeren. Getrouw zijn aan den Heere alleen.

Tot een groot volk worden? Heeft De Cock zoo de stem des Heeren gehoord? 't Lijkt er niet naar. Aan een groot volk heeft hij niet gedacht. Hij heeft alleen gedacht getrouw te zijn in 's Heeren huis als een dienaar. Hij wilde niet toelaten, dat in dat huis geloof en ongelooft dezelfde rechten hadden. Hij mocht niet dulden, dat naast Christus Belial als gezagdrager werd erkend. Hij scheidde zich af van hen, die niet van de kerk waren om in de kerk te blijven en van Christus te zijn.

Maar genoeg. Het is duidelijk, dat Prof. Haitjema het Woord des Heeren mishandelde toen hij het gebruikte om de Af Scheiding als onrecht voor te stellen.

Terecht sprak Ds v. d. Meulen van „ergerlijk Schrift-misbruik“. Dr Dijk merkt in „Haagsch Kbl.“ op:

Ds v. d. Meulen zegt geen woord te veel. En bij zijn verweer kan nog gevoegd worden een protest tegen wat Dr de Wilde in den Haag heeft gezegd.

Deze heeft naar het verslag in de „N.H.C.“ beweerd, dat de richtingsstrijd in de Herv. Kerk een gevolg is van... de Af Scheiding.

Men moet maar durven.

Mag ik aan onze Confessioneele critici een vraag doen?

Wie houdt het verbond Gods, ook in zijn heiligheld, — degene, die dat verbond laat schenden door de toelating van ongelooftige predikanten en ongelooftige gemeentelieden, of hij, die ook den tweeden sleutel des hemelrijks wil gebruiken, in gehoorzaamheid aan Christus, en daarom den weg der Reformatie betreedt? En wie ijverde voor het verbond Gods, De Cock en de Afgescheidenen, of de kerkbesturen, die toen en later altijd weer de loochenaars van den Christus hebben gehandhaafd? Het is mij een raadsel, dat men in die kringen den moed heeft gehad Af Scheidingsherdenkingen te houden. Het ware beter, zoo men gezwezen had, of meer schuld had beleden over het onrecht in 1834 den Afgescheidenen aangedaan. Maar nu...? Kan het ook zijn, dat de conscientie sprak, en dat men verlegen zit met deze gruwelen voor God, dat tot diezelfde Hervormde Kerk ook behooren en in die kerk mogen leeren godloochenaars als Schermerhorn en Snethlage, en dat gehele streken in ons vaderland door den invloed van moderne en socialistische dominie's ontkerstend zijn? Daarvoor dragen ook Prof. Haitjema en Dr de Wilde de verantwoordelijkheid. Zij approbeeren mede, dat op tal van kansels de Christus verworpen en Zijn zoenbloed gemeen geacht wordt.

En ook wij zijn niet vrij van deze dingen.

Daarom moeten wij getuigen en protesteeren.

En in eigen kerkelijk leven den strijd voeren tegen alle zonde en ongerechtigheid.

Een strijd, die door De Cock om Gods wille gevoerd is, al kleefden hem ook zonden aan.

En daarom doet het ons pijn, dat voormannen uit het Hervormd Genootschap, op zulk een droeve wijze de Schrift hebben misbruikt om ons te bestrijden.

Ds J. D. Boerkoel schrijft in „Watergr. Kb.“:

Laat ik dan mogen zeggen, dat wij, en ik geloof geen enkele Geref. dominee den tekst uit Num. 14 hadden durven kiezen, om de eenvoudige reden, dat die keuze er vlak naast was. Heeft De Cock niet geboden voor de Herv. Kerk? Tot beschamens toe. Heeft hij de Kerk aan de verstooting prijs gegeven? Integendeel: hij heeft juist de Kerk, die naar de slavernij terugverlangd heeft, weer tot de gehoorzaamheid aan God teruggeleid. Gaf hij oorzaak tot lastering aan den vijand? Ja, er is gelasterd, en er wordt nog wel gelasterd, dat het met de Kerk niets gedaan is; dat men daar elkaar verbijt en vereet. Maar eerlijke vijanden — en die zijn er gelukkig ook nog — hebben, vooral in de laatste dagen, erkend, dat de Kerk in 1834 wel degelijk gevoerd is naar het beloofde land en dat de uitkomst heeft bewezen, dat God wel degelijk bij machte was, om groote dingen te doen.

Even later:

Was door de Reformatie van 1834 de Kerk verdeeld en een nieuwe Kerk gesticht geworden, dan had De Cock niet mogen scheiden; dan had hij de reformatie (die dan geen Reformatie zou geweest zijn) moeten afbid den.

Wie toestemt, dat in '34 de Kerk is gezuiverd en dus bleef bestaan, juist door de Reformatie, die kan niet anders dan de tekstkeuze van den Groninger hoogleeraar afkeuren en op de over dien tekst gehouden preek het stempel drukken van een onjuiste Schriftverklaring.

Over het congres.

We zouden nog op „De Heraut“ terugkomen. Het blad schrijft:

Het tweede bezwaar geldt de personen, die in dit Comité zijn opgenomen, omdat men van oordeel is, dat onder hen zich bevinden, die niet Calvinist zijn of gelijk het ook is uitgedrukt, op cardinale punten, zooals het gezag der Schrift, van de belijdenis afwijken. Door in het Comité zitting te nemen of aan dit Congres deel te nemen met zulke personen saam, zou men hun publiek voor ons volk een testimonium van Calvinistische rechtzinnigheid uitroeken. Dat nu degenen, die dit bezwaar hebben, zich daarom van dit Congres verre houden, respecteer ik ten volle. Evenzoo hebben zij natuurlijk het volste recht om dit bezwaar publiek uit te spreken. Een ieder staat of valt zijn eigen heer en over de conscientie van een ander wensch ik geen oordeel uit te spreken. Maar wel kom ik met klem er tegen op, wanneer men op grond van dit bezwaar dat men voor zichzelf heeft, men degenen, die deze consequentie niet aanvaardden, beschuldigt, dat zij wetens en willens deze personen met hun afdwalingen voor goede en zuivere Calvinisten zouden verklaren.

Bij mijn weten is dat door niemand gebeurd. Wel is gesproken van gereformeerden-in-ruimeren-zin. En natuurlijk beteekent de invatatie tot spreken op een congres-van-gereformeerden, dat men zoo iemand als groep rekent tot gereformeerden-in-ruimeren-zin. Wat moet er anders terecht komen van ons taalgebruik?

Verder:

Het is pijnlijk in zulk een geding namen te noemen, maar nu dit eenmaal openlijk is geschied, is er geen bezwaar tegen te zeggen, dat de aanval zich inzonderheid richt op Prof. Haitjema, die een voorstander is van de dialectische theologie, een aanhanger van Barth. Deze dialectische theologie, zoo zegt men, tast een der grondslagen van het Calvinisme, het absolute gezag der Heilige Schrift aan, is in strijd met onze belijdenis en desniettemin staande wordt nu door u, die aan dit congres deelneemt, de aanhanger dezer theologie als Calvinist ontvangen en erkend.

Laat ik nu eerst mogen opmerken, dat, waar naar den wensch op het eerste Internationale Congres uitgesproken, aan Nederland de eer te beurt viel, het tweede Congres saam te roepen, degenen, die hiertoe het initiatief namen, voor de moeilijke vraag kwamen te staan, wie het Comité zouden vormen tot organisatie van dit Congres. Ons land is een polderland en nergens zijn degenen, die tot de Gereformeerde gezindheid behooren, zoo in groepen en kerken verdeeld als bij ons.

Of dit nu van die polders komt, weet ik niet. In elk geval: het is duidelijk, dat de bezwaren niet zich richten tegen het noodigen van personen uit verschillende kerken, doch tegen het inhalen van verdieders van door en door ongereformeerde beschouwingen. Beschouwingen, die niet alleen onze „polderdijkjes“, doch al onze grenzen uitwisschen. Zoodat men dan ook juist de ethischen en de Schriftcritici zich met die beschouwingen homogene ziet verklaren. Dat heeft met de polderdijken niets te maken. Het heeft alleen te maken met den grondslag, waarop wij allen zeggen te staan.

Verder:

Saamwerking van deze groepen was noodig, en het is te begrijpen dat waar nu uit elk dezer groepen of kerken, personen voor het Comité moesten worden uitgenoodigd, degenen, die de leiding hadden, ermee rekening hebben gehouden, wie in deze groepen of kerken als representant konden gelden. Niet aan hen stond het te beoordeelen, welke dezer groepen of kerken, laat me zeggen, zuiver Calvinist was, want dan zou een subjectieve maatstaf worden aangelegd.

Dat is wel de duidelijkste openbaring van wat wij noemden: het steken van den voet in de klem der kerk. En dan met name van de onzuivere kerk. Juist nu de

1) De copie staat reeds een week over.